

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI**

VOLUME-3, ISSUE-04

**INVESTITSIYA RESURLARINI SHAKLLANTIRISH SIYOSATINI
ISHLAB CHIQISH**

*Xoliqulov Anvar Nematovich – SamISI “Iqtisodiy tahlil va statistika” kafedrası
mudiri, i.f.n., professor*

Bugungi kunda vatanimiz korporatsiyalari, shu jumladan, xolding kompaniyalari oldida turgan asosiy muammolardan biri ishlab chiqarishni yangilash va yangi texnologiyalarni joriy etish, tarkibiy qayta tuzish, ishlab chiqarishni kengaytirish hamda boshqa mablag‘talab loyihalar uchun zarur bo‘lgan investitsiyalarni qidirib topish hisoblanadi.

Investitsiya siyosatini shakllantirish siyosati kompaniya investitsiya strategiyasining eng muhim tarkibiy qismlaridan bo‘lib, uni ishlab chiqish kompaniya oliy rahbariyati va kuzatuv kengashining eng asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi va aynan texnologik maqsadlarga integratsiyalashmagan kichikroq korxonalar qaranganda yirik integratsiyalashgan korporatsiyalarda investitsiya strategiyasining roli beqiyos katta.

Investitsiya strategiyasini amalga oshirishning samarali yo‘lini ishlab chiqish o‘zida quyidagilarni, ya’ni:

- investitsiya faoliyatining strategik yo‘nalishlarini ishlab chiqish;
- investitsiya resurslarini shakllantirish strategiyasini ishlab chiqishni mujassam etadi.

Investitsiya faoliyati yo‘nalishlarini ishlab chiqish bosqichida moliyalashtirish manbalari va jalb etiladigan asosiy investorlarni qidirish ishi bilan boshlanishi lozim. Kompaniya investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarining maqbul tizimini qidirish korporativ boshqaruvning eng muhim vazifalaridan hisoblanadi.

Ma’lumki, kompaniyaning sof foydasi va amortizatsiya investitsiya qilishdagi xususiy mablag‘ manbayidir.

Taqsimlanmagan foyda hisobiga moliyalashtirish, odatda, kompaniyaning barcha soliqlar to‘langandan keyin qolgan sof foydasi miqdori hamda uni taqsimlash bo‘yicha hissadorlar qanday siyosat yuritishiga bog‘liq bo‘ladi. Ko‘p hollarda kompaniya zarur hisoblangan moliyalashtirish manbayiga ega bo‘lishi uchun o‘zining bir qism aktivlarini sotishi mumkin.

Tashqi moliyalashtirish manbayi odatda bank kreditlari hisoblanadi. Ko‘plab korporatsiyalar qarz hisobiga moliyalashtirishni qo‘llashadi. Biroq hozirgi sharoitda bankning kreditlash imkoniyatlari ancha chegaralangan. Albatta, ba’zi xolding

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-04**

kompaniyalari xolding hamda hukumatning kafolati evaziga nisbatan qulay sharoitda kredit, jumladan, xorij kreditini olishlari mumkin. Biroq bu yo'l bilan kompaniyaning yirik loyihalarini moliyalashtirish ancha muammoli masala. Bundan tashqari, kompaniya rahbariyati, qarz kapitali bilan xususiy mablag'lari o'rtasidagi oqilona nisbatni saqlay bilishi lozim. Yuqori foizdagi qarz mablag'lari bir qator ustunliklar berishi bilan birgalikda o'ta xavfli tadbir ekanligini esdan chiqarmaslik kerak. Mabodo kompaniyaning daromadi qarz kapitalining bank foizlariga to'lov bo'yicha qo'shimcha xarajatlarni qoplashga yetarli darajada bo'lmasa, kompaniya sinish yoqasiga kelib qolishi mumkin. Shu boisdan qarz kapitalidan olinadigan foyda kompaniyaning bank foizlarini to'lash xarajatlaridan kamida ikki barobar ko'p bo'lishi tavsiya etiladi. Tajribali G'arb moliya menejerlari faqat yetarli hajmdagi (50

foizdan yuqori) xususiy mablag'gina kompaniyaning moliyaviy mustaqilligini mustahkamlashi mumkin deb hisoblashadi. Zero, faqat xususiy mablag'largina qarzni qaytarishga to'la imkoniyat yaratishga qodirligini ko'rsatadi. Biroq kompaniya hayotining alohida bosqichlarida sezilarli darajadagi tashqi qarzga ehtiyoj tug'ilishi mumkin. Hozirgi sharoitda Vatanimizdagi juda ko'plab korporatsiyalarda ana shunday vaziyat yuzaga kelgan.

Qimmatli qog'ozlar emissiyasi rivojlangan mamlakatlarda investitsiya resurslarini olishning eng muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Qimmatli qog'ozlar emissiyasi aksariyat qisqa muddatga beriladigan bank qarzlaridan farqli ravishda pul mablag'larini uzoq muddatli (obligatsiya) hamda muddatsiz foydalanishga (aksiyaga) jalb etish imkonini beradi.

Korporativ obligatsiyalarni chiqarish yo'li bilan fond bozoridan moliyaviy qarz olish butun dunyoda korxonaga investitsiyani jalb etish usuli sifatida keng tarqalgan. Konservativ investorlar odatda, obligatsiyani sotib olishni ma'qul ko'rishadi, chunki uning tavakkal xavfi kamroq hisoblanadi. Obligatsiya egasi korporatsiya daromadidan o'z ulushini «birinchi navbatda olish huquqiga» ega. Zero, aksiya egalariga dividend to'lovlari obligatsiya egalariga barcha foiz to'lovlari amalga oshirib bo'linguncha amalga oshirish mumkin emas. Shunday qilib, korporatsiya sinmay turgan sharoitda obligatsiya egalariga yillik foiz to'lovlari hamda kelishilgan muddat oxirida qarz summasi qaytarilishi kafolatlanadi. Korporativ obligatsiyalar O'zbekiston xolding kompaniyalarini rivojlantirish va tarkibiy qayta qurish uchun investitsiya jalb qilishga qodir eng istiqbolli qarz olish shakllaridan biri bo'lib qolishi mumkin.

O'zbek emitentlarining korporativ obligatsiyalar chiqarish sohasidagi tajribalari hozirdayoq mavjud. Shuni qayd etish kerakki, obligatsiyalar chiqarilishi ham investitsiya loyihalari bozorining oyoqqa turishiga ko'maklashadi. Bu pirovard

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-04**

natijada strategik investorlar uchun mablag' qo'yiladigan ma'qul obyektlar doirasini kengaytirishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. «O'zbekiston — 2030» strategiyasi to'g'risida. –Toshkent. 12.09.2023 yil.
2. Sh.M. Mirziyoev. Tanqidiy taxlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-xar bir raxbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. -Toshkent: O'zbekiston, 2022. -104 b.
3. Pardayev M.Q., Xoliqulov A.N., Oltaev Sh.S. Makroiqtisodiy tahlil va prognozlashtirish. O'quv-uslubiy qo'llanma, Samarqand. SamISI, 2022, 84 bet.
4. Pardayeva M.Q., Xoliqulov A.N., Jumayeva G.J. Investitsion loyihalar tahlili. O'quv qo'llanma. T.: “Innovasion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi”, 2022. – 250 bet
5. Pardayev M.Q., Xoliqulov A.N., Yahyoev T.I. Moliyaviy va iqtisodiy ma'lumotlarni tahlil qilish. O'quv-qo'llanma, Samarqand.: Fan bulog'i nashriyoti uyi, 2022, 138 bet.
6. Xoliqulov A.N., Usmanova D.Q., Raximov X.A. Korxonalarni raqobatbardoshligini baholash. O'quv qo'llanma. Samarqand.: “Turon nashr” nashriyoti, 2021. – 212-bet.
7. Xoliqulov A.N. Birlashish va qo'shib olish. O'quv qo'llanma Samarqand.: Fan bulog'i nashriyoti uyi, 2022, 216 bet
8. Xoliqulov A.N,Usmanova D.Q., A.O.Qarshiyev. Tarmoqlar sohasini tartibga solish va raqobat. O'quv qo'llanma. Samarqand.: Fan bulog'i nashriyoti uyi, 2022, 174 bet
9. Xoliqulov A.N. Iqtisodiy tahlil va audit. O'quv qo'llanma Samarqand.: Fan bulog'i nashriyoti uyi, 2023, 209 bet